

Prästhistorier från Hannäs

*****

Utdrag ur:

**Fredrik Hammarsten,
några minnesblad ur hans liv och verksamhet**

av

Ch. Meurling

Fredrik Hammarsten, komminister i Hannäs 1877-1882.

Komministerbostad och sockenhus.

“Till mitt första egna hem inflyttade jag 1877 och införde dit efter tvenne år min hustru. Beläget i en förtjusande omgivning var själva bostaden allt annat än tilldragande.

.....

Mellan golvspringorna växte vid regnperioder .....

Prästhistorier från Hannäs:

Kyrkoherden i Tryserum red förr i tiden till annexet Hannäs, då han skulle hålla gudstjänst där. Det var på de många grändarnas tid, som fanns på de flesta vägar.

På gränsen Tryserum-Hannäs fanns en grind över vägen mellan Skrikerum-Bredal. En gång när kyrkoherden öppnat grinden åt det håll varifrån han kom, Skrikerum, och höll på att leda igenom hästen, så flöjde grinden efter av sig själv och slog hästen på bakbenen och skrämde upp denne så att det höll på att gå~~x~~ verkligt illa.

När kyrkoherden efteråt predikade för Hannäsborna om synden, hur den förföljer och plågar både människor och djur, så använde han grinden i sin framställning och sa bl.a.: "Mina vänner, synden är lika efterhängsen som Skrikerums grind är efter hästfötterna!"

En präst i Hannäs hade varit i Mantorp i Hannäs och där blivit bjuden på rov-välling (välling kokt på rovor). Prästen som tydligen var ^{ih}hungrig och glupsk, blev nästan skällad av den alltför heta vällingen.

När prästen efteråt i en predikan försökte åskådliggöra helvetets plågor så sa han bl.a.: "I helvetet är det så hett, som den hetaste rovvälling som de koker i Mantorp!"

Åren 1877-188⁶ verkade en präst i Hannäs, Fredrik Hammarsten, som med tiden blev känd av många i Sverige, dels som predikant i Blasieholmskyrkan och dels för sina mycket lästa andaktsböcker. Han verkade i Hannäs, då den gamla kyrkan på Hananäset ännu var i bruk. Då inträffade det hemska att gästarna nattetid samlades utanför kyrkan på kyrkogården och höll igång där, som i sin tur tvingade Hammarsten till ett ingripande.

En sommarnatt då månljuset gav den rätta spökstämningen och gästarna förmodades vara talrikt församlade, gick Hammarst~~en~~ dit vid minatt klädd i sin prästdräkt och med bibeln i hand.

Men han ville inte gå dit ensam utan tog med sig prästgårdsdrängen; det kändes bättre att vara två. Nu var ju Hammarsten för sin del skyddad genom bibeln i sin hand och ordet i sin mun, men det var sämre ställt för drängen.

Men det löstes; Hammarsten hade så lång kappa att den nästan släpade på marken, så drängen fick stå på rockskjörtarna medan Hammarsten läste. Så slutade spökeriet där.

Utdrag ur Ch Meurling "Fredrik Hammarsten. Några minnesblad
ur hans liv och verksamhet".

--- Ett år efter sin prästvigning erhöll jag missiv till Väs-
terlösa församling ---

--- I mitt första egna hem inflyttade jag 1877 och införde dit
efter tvenne år sin hustru. Beläget i en förtjusande omgivning
var själva bostaden allt annat än tilldragande. Först ett ut-
rotningskrig för att göra bostaden bebolig. Under ledigheten
hade lägenheten, som egentligen icke var boställe, uthyrts till
en fattig sjuk, mindre vetande änka med flera barn. Våningen -
två rum med kök, de förra 8 x 6 fot i fyrkant. Till taket nåd-
de jag gott med handen. Mellan golvspringorna växte vid regn-
perioder upp svamp till högst betydande dimesioner. På övre
botten ett mycket litet rum och ett större, sängkammaren, vil-
ket, dock snart blev livsfarligt att bebo, då väggarna förskö-
to sig utåt. så att golvet hotade att störta ned i den under-
liggande sockenstugan. För nämnda missförhållande lägger jag
icke skulden på församlingen. ty byggnadsskyldigheten var om-
tvistad. Lyckan växte och oberoende av detsamma.

En kärna av erfarna, ovanligt älskliga kristna förefanns i
Hannäs och utan någon nämvärd organisation övades genom dem,
Särskilt genom en gammal grenadier, typen för en kristen och
jämvä diakon, verklig själavård och diakoni inom församlingen.
Oförgätliga de stunder vi voro tillsammans. Oförgätlig den lycka
jag upplevde i det skröpliga herdetjälle. Davids ord komma sig
därvid i tankarna "Jag hade gärna trogna tjänare". Av vilken
betydelse en sådan tjänare är i ett årästhus, därom minner nog
söndagsskolegossen, konfirmanden, min första dränggosse, för-
samlingens älskling, sedermera missionären doktor C.O. Franzén,
nu hemförlovad i det eviga hemmet. ----

Jag hade icke, om jag minns rätt, säkt någon plats, förrän jag
1886 sökte Hedvigs kommunistratur i Norrköping stad. Av de sex
fasta platser, jag beklätt hava fyra varit av patronell natur. --

****

Hovpredikanten, Teol. D:r Fredrik Hammarsten föddes i Norrkö-
ping 16 aug. 1846 den yngste av fyra syskon, Hans fader var
skeppsbyggmästare Per Vilhelm Hammarsten. ---

Hans syster, författarinnan fru Wilma Lindhé, skriver om ho-
nom i sina memoarer.

"När jag i minnet söker framkalla min yngste brors bild, ser jag honom först som helt liten pys uti gröna lastingskläder, med mors vackra, mörka ögon. Snällare barn kan näpperligen ha funnits".

Under sin skoltid vann han allas aktning och kärlek genom sin sanningskärlek, sitt blida ungänge, sin flit och sitt allvar. Hemmet där han växte upp under en mors kärleksfulla vård låg nere vid skeppsvarvet i Norrköping, och det var hans och hans syskons förtjusning att klättra i fartygens tackel och tåg. Då de stora skeppen, kommande från söderhaven, tömt sin ballast av sand på stranden, funnos där både snäckor och ovanliga stenar att plocka för denne lille gosse, som tidigt röjde stort intresse för naturen och till djur och blommor en kärlek, som varade livet igenom. Detta sinne för naturen väcltes tidigt hos honom en livlig önskan att bli naturforskare, Hans anlag för vetenskaplig forskning visade sig i hans längtan därefter och under hela hans liv framförd allt uti den högsta formen för vetenskaplig begåvning. Föreningen av tankeskärpa och konstnärligt färgad fantasi, Det gryende intresset för naturen tog sig under hans barndom uttryck i hopbringandet av värdefulla naturaliesamlingar, Under skouren var han och sin skolas konservator. Men när tiden för val av levnadsbana kom, hade föräldrarnas välstånd för länge sedan förbytts i fattigdom, varför han ej kunde tänka på den vetenskapliga banans långa och dyra studiekurser, Redan under sin skoltid hade nödgats sälja både de premier han fått och sin kära naturaliesamlingar för att få pengar till böcker och kläder. När den unge studenten nu ej kunde få bli vetenskapsman, valde han den bana som näst den naturvetenskapliga mest lockade hans håg och bäst motsvarade hans stilla och allvarliga läggning, nämligen den prästerliga. De studierna voro icke långa, helst som endast den enklaste prästexamen kunde komma i fråga.----

"Den 12 jan. 1872 prästvigdes Hammarsten i Linköpings domkyrka av biskop E.G. Bring. Dagen efter den, då han blev hädankallad voro således 50 gångna, sedan han trädde in i det ämbete i vilket han på skilda orter fått vara till så rik välsignelse. Efter en kortare tjänstgöring i Ljung och Gryt kom han till Västerlösa 1875.

--- Då Hammarsten därpå en kort tid tjänstgjort i Björsäter församling, kom han 1877 såsom kommunister till Hannäs. Här fick han som gåva av Gud en maka, som själv fostrad i ett gudfruktigt hem, förstod honom då väl och genom sin kärlek spred ljus omkring honom i livets många mörka stunder. Den 8 jan, 1879 förendades han i äktenskapet med Elin Emanuelsson, dot-

ter av den inom Linköpings stift så väl kände och vördade doktor P.J. Emanuelsson i Hällestad.

***

"Minnestavlan"

Runa (Elisabeht Beskow)

Bland kyrkoherde Hammarstens efterlämnade papper är en gammal kopia av en känd tavla, föreställande den gode Herden, där han befriar ett av sina lamm ur törnesnår. På den några centimeter breda, vita pappersramen runt omkring vilden stå kortfattade anteckningar, nedskrivna då och då under årens lopp av den nu kallnade handen, Varför H. valt att uppteckna händelser ur sitt liv omkring denna bild, är lätt att förstå, De flesta av de händelser i hans yttre och inre liv, vilka han har angivit blott medelst data och ett eller par ord, ha varit sådana, som låtit honom erfara vad det vill säga att av den genomstungna handen lösas ur törnesnår. Varje liten kort anteckning börjar eller slutar med "Tack". Ofta har detta skrivits till senare, då bönhörelsen kommit.

En av de första anteckningarna på minnestavlan lyder som följer: "Tack". Brev om ansökan beviljande angående Hannäs skog 8-10 80". Här fick han sätta ett tack efter år av mycken oro. Det förhöll sig nämligen så att byggnadsskyldigheten av bostället Torp i Hannäs var omtvistad, Bostället, som låg en mil från kyrkan, var av konsistorium bortarrenderat på 50 år. Laga skifte begärdes av någon i byn, vilket medförde omflyttning av en hel del fallfärdiga hus på boställets ägor, Överenskommelse i byggnadsfrågan med arrendator hade H. förgäves sökt vid sitt tillträde, Ådömdes nu boställsinnehavaren byggnadsskyldighet, betydde detta ruin för honom. Faran härav oroade H, så mycket mer, som han va nygift och ej längre hade blott sig själv att sörja för, I sin nöd hakade han sig fast vid ett ord i Ps. 9:5 "Du driven min rätt och min sak; Du sitter på stolen en rätt domare". Han lade sin bibel öppen vid detta språk och därmed dag och natt sin sak inför Herrens ansikte, Alla i huset voro tillsagda att låta bibeln ligga uppslagen, Men en dag råkade någon, som ej kände påbudet slå egen den. H. tog illa vid sig slog genast uppden vid sitt bänespråk och undrade var han skulle lägga den för att få ha den i fred. Det var just höst, och innanfönstren skulle in, Hans hustru föreslog, att han skulle lägga sin lilla bibel uppslagen mellan rutorna, så kunde han vara säker på att den finge ligga i fred. Det gjorde han, ock där låg nu bibeln hela vintern uppslagen mellan fönstren för

att oavlåtligen påminna Gud om hans löfte, Den blev bränd av solen, och papperet gulnade.

Nu hände sig så, att vid laga skiftet kom en skog på prästgårdens lott.

Då H, som det syntes genom tillfällighet - sådana finnas ej i Guds folks liv - fick del av detta skrev han genast en ansökan om rätt att avverka av den skog som åtgick till Torps nybyggnad. Till följd av motstånd från de styrande i församlingen, vilka ville erhålla avverkningsrätten för sin kyrkobyggnad, såg det föga hoppfullt ut för den unge pastorn att erhålla detsamma.

Han skrev även deras ansökan om skogen och fick, - då utslaget kom, erfara, att Herren hjälper rikligt, Hans ansökan var nämligen beviljad, och honom tillerkändes rätt till avverkan av skogen under så lång tid, att ej blott Torps nybyggnad kunde verkställas utan också hans egna studiska^{er} skulder betalas. Den lilla bibeln som legat öppen vid Herrens löfte, och den tro som stött sig vid detsamma hade segrat! -----

Även församlingens ansökan beviljades, och kyrkan kunde resas skön och utan skuld, såsom den ännu står vid Vindomens strand När den byggdes, begärde H. att få hålla en andaktstund med arbetarna kl. 6 varje kväll. Detta tilläts, om den med sång och bön blott toge 5 minuter. Villkoret uppfylldes troget, och H. förundrade sig, att det verkligen gick att säga så mycket på så begränsad tid.

Flera av minnestavlans anteckningar syfta på räddning ur livsfara, dels under resor, dels i sjukdom och alltid äro de åtföljda av det där lilla innehållsrika "Tack".

Ett dylikt tillfälle antydes i följande rad:

"Tack. Rummabacken 19/11 1879".

Det var en vinterkväll, då ett av de täta sjukbuden kallade ut pasorn. Vål låg isgata flerstädes på vägarna, men däremellan var snön bortsopad, och länge tvekaDE H, om vagn eler släde skulle tagas. Vagnen hopsatt av en bysmed, var mycket tung och ohanterlig, men valde dock på grund av det bristfälliga föret. På hemvägen blev det snöstorm och töväder, så att hovarna på den knappt inkörda hästen ständigt fylldes. Därför var det med svåra farhågor som pastorn nalkades Rummabacken. Denne slingrar sig i tvära krökar och medoerhört brant stupning utför ett berg På ena sidan resa sig lodräta klippor, på den andra sidan finnes intet skydd mot det tvärbranta stupet ned till en sjö. Farhågorna visade sig väl grundade, ty det var ej möjligt att hålla hästen uppe med tömmarna, då hovarna voro fyllda med snö.

Att hoppa ur, ensam som H. var tycktes betyda omedelbar katastrof, och på stelt såända ben började hästen att sittande glida allt hastigare utför. Hur det tillgick att pastorn lyckades komma ur och just där under snön fann en sten att lägga under ett av hjulen, är ej lätt att förstå som enbart prov på sinnesnärvaro och tur. När så hästens hovar rensats, var det att hoppa upp och låta det gå i rykande fart "på Guds försyn". Att det uteslutande var denna, som bar över djupen, kan ej ett ögonblick sättas i tvivelsmål.

På en snarlik tilldragelse syftar även anteckningen:

"Faran vid Vadet 83 d. 11-1 Tack".

Den gången hde de båda makarna åtföljts till ett möte. Då de på natten satte sig upp i släden, gav en av vännerna dem till avskedsord: "Han har befallt sina änglar om dig, att de skola bära dig på händerna, att du icke stöter din fot på stenen". Hammarsten hade undrat litet, varför de skulle få just det språket nu, då de kunde fara över sjön och sluppe de branta backarna, vägen låg ju rak och jämn ända fram till prästtjället. Snön började emellerid snart falla tyst och lätt, och ett blågrått dis ensveåte holmar och uddar, så att alla landmärken blevo varandra förvillande lika, Meningen var att åka rakt över den nedre sjön, men timme efter timme gick, och de åkande började undra att vägen var så lång. Helt plötsligt tvärstannade hästen och började darra i hela kroppen. Det var nu så mörkt att man blott kunde se några meter framåt, Pastorn steg ur för att se efter vad som gick åt hästen och märkte då att det var öppet vatten strax framför. De hae kört längs sjön rakt mot Vadet eller föreningsbandet mellan de två sjöarna, och genom det starka strömdraget var inte isen här ständigt underskuren i alla riktningar, Att släden kunde vändas på den tunna isen, att hästhovarna ej sloge igenom, och att den långa återfärden till fast is kunde försigå i mörkret, synes ofattbart, om ej Herrens änglar följt med på vägen.